

*Д. В. Гордєєва, Севастопольський інститут банківської справи
Університету банківської справи НБУ*

РІВЕНЬ ВІДКРИТОСТІ ЕКОНОМІКИ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СТАН ВАЛЮТНИХ РЕСУРСІВ КРАЇНИ

Трансформаційні процеси в Україні, спрямовані на перехід до ринкової економічної системи, були пов'язані з інтеграцією країни у світове господарство, тобто зі збільшенням відкритості національної економіки. Ступінь відкритості економіки буде досліджено в контексті відкритості для зовнішньої торгівлі та для потоків капіталу на основі аналізу основних статей платіжного балансу. Інші складові відкритості розглядатися не будуть.

Дискусія щодо переваг і критики відкритості української економіки загострилася з 2005 р. при переході від додатного до від'ємного сальдо балансу товарів і поточного рахунку, що потребувало залучення іноземних активів для їх фінансування і відобразилось у профіциті фінансового рахунку. Тобто торговельна лібералізація стала передумовою відкритості для фінансових потоків.

Аналізуючи зовнішньоторговельну відкритість за показниками експортної, імпоротної та зовнішньоторговельної квот за період 1994–2012 рр., слід відзначити високий рівень відкритості економіки України (експортна квота – 40–63 % ВВП, імпортна – 45–59 % ВВП, зовнішньоторговельна – 84–120 % ВВП). До основних проблем у структурі зовнішньої торгівлі належать: недиверсифікована структура експорту товарів; переважання в його структурі товарів проміжного споживання (близько 75–80 % від загального обсягу); висока імпортоємність українського експорту; переважання у структурі імпорту товарів проміжного споживання (близько 60 %) та збільшення частки споживчого імпорту (близько 23 %), а не інвестиційних товарів (близько 15 %); велика частка енергетичного імпорту (близько 30 %).

Аналіз відкритості для потоків капіталу засвідчив, що передчасна лібералізація фінансових операцій призвела до розкрадання власності та відпливу коштів за кордон. Обсяг прихованого відпливу капіталу з України протягом 2000–2009 років оцінюється в 92 млрд. дол. США, вагома частка цих коштів уже залучена в Україну у вигляді прямих іноземних інвестицій (ПІ) та боргового капіталу. ПІ в Україну – це так звані інвестиції іноземних компаній, контрольованих резидентами України. Основними прямими інвесторами є резиденти Кіпру (близько 30 %), а прямі інвестиції з України хоча і здійснюються приблизно до 50 країн світу, переважно спрямовуються до Кіпру (89,2 % за станом на кінець I півріччя 2013 р.). Фінансова лібералізація також стимулювала залучення в Україну боргового капіталу, причому переважна його частка – це корпоративні, а не державні борги (за станом на кінець 2012 р. валовий зовнішній борг становив 135 млрд. дол. США або 76,6 % ВВП, частка секторів загального державного управління та органів грошово-кредитного регулювання становила лише 32,2 млрд. дол. США або 18,3 % ВВП). Приплив капіталів супроводжується також збільшенням обсягів

валюти поза банківською системою (за станом на кінець 2012 р. становив 86,4 млрд. дол. або 49 % ВВП). Причому збільшення цих потоків капіталів пов'язують не тільки зі збільшенням заощаджень населення, викликаним недовірою до банківської системи та національної валюти, а й зі збільшенням обсягів розрахунків за “сірий” імпорт, що може бути джерелом втечі капіталу.

Таким чином, незважаючи на високий рівень відкритості економіки України (а саме, зовнішньоторговельної), не можна сказати про високий рівень інтеграції у світове господарство через структурні диспропорції української економіки. Високу частку експорту у структурі ВВП можна пояснити низьким рівнем внутрішнього споживання. Приплив капіталу призвів не до оновлення виробничих потужностей, а до збільшення рівня споживання й обсягів споживчого кредитування, спрямованих на придбання товарів тривалого використання, і супроводжувався дефіцитом бюджету та відсутністю запровадження структурних реформ.

Гордєєва, Д.В. Рівень відкритості економіки та його вплив на стан валютних ресурсів країни [Текст] / Д.В. Гордєєва // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник тез доповідей XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції (24-25 жовтня 2013 р.) : в 2-х т. - Суми : УАБС НБУ, 2013. - Т. 2. - С. 101-102.